

УДК 332.024.2

**SUCCESS OF DEVELOPMENT OF SERVICES AND PROVISION OF
RECREATIONAL SERVICES****УСПІШНІСТЬ РОЗВИТКУ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА НАДАННЯ
РЕКРЕАЦІЙНИХ ПОСЛУГ****Karlova O.A. / Карлова О.А.***d.e.s., prof. / д.е.н., проф.*

ORCID: 0000-0002-5506-4154

*Ukrainian Engineering Pedagogical Academy, Kharkiv, Universitetska, 16, 61003**Українська інженерно-педагогічна академія, Харків, Університетська, 16, 61003*

Анотація. В статті розкриваються ідеї розвитку рекреації та процесу надання рекреаційних послуг. Послуги рекреації розвиваються нерівномірно, що пов'язано із значним обсягом неорганізованих рекреантів, а також з характерною низькою якістю надаваних послуг. Досліджено сучасне наукове визначення поняття «рекреація» та означене його місце в сфері послуг. Рекреаційна діяльність передбачає зміну основного виду діяльності людей для відновлення їх фізичних сил та психічних, розумових і творчих можливостей.

Визначено, що від рівня і якості надання послуг залежить зростання економіки, добробуту населення, зайнятості населення. В нинішньому столітті сфера послуг стає двигуном національних і світової економіки. При наявності планомірного розвитку рекреаційної сфери та фінансуванню з державного та місцевих бюджетів можливе повноцінне комплексне обслуговування й надання якісних послуг рекреантам. Використання передового досвіду економічно розвинутих країн перетворить органи місцевого самоврядування в гарантів прогресивного розвитку рекреаційних територій. Сфера послуг та її рекреаційна складова поєднує у собі можливості розвитку людини в суспільстві за допомогою наявних природних місцевих ресурсів.

Отримано задовільні результати по визначенню впливу розвитку рекреації та процесу надання рекреаційних послуг на успішність сфери послуг у трьох основних напрямках: економічному, соціальному та екологічному.

Ключові слова: сфера послуг, рекреація, розвиток, конкурентоспроможність.

Вступ.

У сучасному світі рекреаційна економіка стає дуже важливим видом економічної діяльності. Відпочинок це не тільки законне право кожної людини, а й фізіологічна та психологічна потреба, без якої неможливо уявити існування людей. З ростом соціального рівня життя витрати на відпочинок тільки зростають завдяки чому, рекреаційна галузь стає провідною галуззю економіки економічно розвинених країн. Завдяки складнощам в економіці України, рекреаційна галузь ще не розвилась і тому зараз вона представляє великий інтерес для бізнесу любого рівня бо зараз цей ринок ще не перенасичений конкуренцією.

В даний час виділяються кілька основних моделей концепцій рекреації, які використовуються в науковій і практичній діяльності. Їх відмінність полягає, перш за все, в принципі, яким керуються в тій чи іншій концепції. Так, на сьогодні превалює така модель концепції рекреації як комерційна, яка широко використовується економічними агентами, що розглядають і використовують сферу рекреації тільки як місце діяльності з єдиною метою - отримання прибутку. Проблема функціонування рекреаційної сфери та її послуг

присвячені наукові праці таких вчених, як: З. Герасимчук, М. Глядіна, М. Прохорова, J. Tribe та інші.

Основний текст.

У сфері послуг існує низка проблем та диспропорцій у розвитку рекреаційної галузі, пов'язаних із значним обсягом неорганізованих рекреантів у рекреаційних потоках, а також з характерною низькою якістю рекреаційних послуг. Актуальність і невідкладність вирішення окресленого вище кола проблем визначили зміст та мету дослідження.

Термін «рекреація» у наукових дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених достатньо вивчена та обґрунтована. Натомість, різне трактування цього терміну та його сутності представниками різних наукових шкіл з метою визначення тих чи інших соціальних, культурних, економічних або просторових аспектів цього явища обумовлюють неоднозначність його застосування. В першу чергу, така ситуація пояснюється відсутністю єдиної термінологічної бази в рекреаційній теорії, практиці проектування та експлуатації рекреаційних територій і об'єктів.

Загальноприйняте визначення рекреації полягає в наступному. Зокрема, це явище соціальне, яке реалізується у конкретному середовищі: географічному, культурному, технічному, комунікаційному тощо; це і область економічної діяльності, яка тісно пов'язана з туризмом, а також складна і багатогранна сфера стилю і способу життя як окремо взятої людини, так і цілого суспільства. Рекреаційна діяльність передбачає зміну основного виду діяльності людей для відновлення їх фізичних сил та психічних, розумових і творчих можливостей.

Рекреація як розширене відтворення фізичних, духовних, інтелектуальних та емоційних сил людини або діяльність, спрямована на відновлення продуктивних сил людини. Вона характеризує специфічний вид людської діяльності (пов'язаний із відпочинком, лікуванням, підвищенням культурно-освітнього рівня на основі використання природних, економічних і культурних цінностей). Однак не можна характеризувати рекреацію тільки як відпочинок. Це також активна природна захисна функція людського організму і одночасно захисна реакція соціуму, яка дозволяє зберегти генофонд людства [1].

Тобто рекреація (від лат. *recreatio*) – повернення до здоров'я – це відпочинок, відновлення сил людини, що витрачені в процесі виробничої або спортивної діяльності. Це специфічна соціально-біологічна активність суб'єкта, яка спрямована на оздоровлення, відпочинок, розвагу, відновлення сил після роботи або хвороби.

Розширений зміст поняття «рекреація» за висновками деяких наукових досліджень охоплює короткочасну активність людини та тривалу рекреаційну діяльність, зокрема, в період щорічних відпусток і канікул, щотижневого відпочинку та відпочинку вихідного дня. У першому випадку рекреація не виходить за рамки повсякденності та виробничої діяльності людини, у другому – припускає тривалу зміну звичного способу життя; і перший, і другий види рекреації необхідні для нормального життя людини незалежно від його соціального статусу [2].

Крім того, визначення поняття рекреації також охоплює: цикл повного

відновлення сил людини (фізичних, інтелектуальних, емоційних); сегмент індустрії дозвілля, участь населення в активному відпочинку; будь-яку бізнесову діяльність, спрямовану на оздоровлення людини у місці та за межами її постійного проживання. Узагальнення наукових досліджень з висвітлення змісту рекреації з географічних та містобудівних позицій дозволило визначити основні наукові напрямки досліджень, серед яких першочергове місце посідають: «рекреаційне містобудування», «рекреалогія», «рекреаційна географія», «рекреаційне ландшафтознавство» тощо. У зв'язку із цим, актуальним стають дослідження методологічних аспектів теоретичної бази соціології, психології рекреації; економіки рекреації та маркетингу в галузі рекреації [1, 4, 5].

Так, наприклад, важливим результатом наукових досліджень є узагальнення понятійного апарату у сфері рекреації і туризму (рекреаційне середовище, рекреаційні ресурси, рекреаційні системи; форма, вид та структура розселення та ін.). Поняття «рекреаційна система» визначається, як сукупність взаємодіючих структур, елементів і явищ, що забезпечують умови для реалізації рекреаційних потреб суспільства. Складовими рекреаційної системи є складні структури з наступними властивостями – стійкість, динамічність, керованість, самоврядування [1].

Уже досить довгий час термін «рекреація» не втрачає своєї актуальності, а продовжує набирати нових уточнень і змін, які, як зазначає М. Прохорова, дозволяють дійти висновку, що рекреація – це поняття, що змінює свою суть залежно від сфери, в якій застосовується; рекреація не є якою-небудь певною дією, а охоплює широкий спектр занять, відмінних по видах і інтенсивності навантажень; рекреація сприяє розвитку особи людини тим самим підвищуючи не лише соціальну і фізичну активність індивіда [5].

Зарубіжні й вітчизняні науковці виокремлюють ряд відмінностей між рекреацією та відпочинком. На їхню думку відпочинок варто розглядати як часове поняття, а рекреацію – як дію [7, 8, 9].

Концепція державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року оцінена і діє в Україні. У Державному бюджету України на 2019 рік видатки для Міністерства молоді та спорту України були передбачені в сумі 2 889 063,8 тис. грн., у тому числі по загальному фонду – 2 888 563,8 тис. грн., по спеціальному – 500,0 тис. гривень [3]. Видатки за бюджетною програмою «Фундаментальні та прикладні наукові дослідження у сфері молоді та спорту» у проекті Державного бюджету України на 2019 рік в цілому передбачені у сумі 9 419,7 тис. грн., з них по загальному фонду – 8 919,7 тис. грн., спеціальному фонду – 500,0 тис. гривень [6].

Кошти для фінансового забезпечення заходів, пов'язаних з формуванням державної політики з питань молоді передбачаються за бюджетною програмою «Здійснення заходів державної політики з питань молоді та державна підтримки молодіжних та дитячих громадських організацій», обсяг якої становить 45 907,5 тис. грн., за рахунок яких буде забезпечено:

- виконання заходів Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016-2020 роки у обсягах, визначених Державною програмою, - 34

906,0 тис. грн. (+ 3 580,0 тис. грн.), основна частина яких буде спрямована на налагодження міжнародного співробітництва, залучення молодіжних та дитячих громадських до виконання завдань державної молодіжної політики, запровадження сучасних механізмів працевлаштування молоді, активізацію участі молоді у суспільно-політичному житті держави і формуванні політики.

У проекті Державного бюджету України на 2020 рік видатки на розвиток вітчизняного спорту планувались у сумі 4 281,8 млн. гривень [6].

У 2019 році на державному рівні були плани продовжити роботи по підтримці регіонів у створенні та розвитку рекреаційної інфраструктури завдяки субвенціям місцевим бюджетам. Дослідивши статистичні матеріали можна зробити висновок про недофінансування державою об'єктів соціальної сфери. Головним джерелом фінансових ресурсів можуть стати гранти.

В Україні сьогодні відсутній реєстр громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості. Проте їх можна розділити на певні групи:

- загальнонаціональні спортивні об'єднання;
- фізкультурно-спортивні товариства;
- фізкультурно-спортивні громадські об'єднання (федерації, асоціації, спілки тощо) з певного виду спорту або групи видів спорту;
- фізкультурно-спортивні об'єднання соціальних груп населення;
- спортивні клуби різної організаційно-правової форми;
- колективи фізичної культури.

Більшість громадських та неприбуткових організацій можуть бути сьогодні задіяними для розробки грантових заявок, що будуть спрямовані на оновлення матеріально-технічної бази спортивних споруд, розробці навчально-методичних рекомендацій щодо удосконалення фізично-спортивних навантажень та здорового способу життя.

Затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 01.03.2017 № 115 «Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року» [3] передбачає стимулювання фізичної активності населення та створення умов залучення дітей та молоді до занять у дитячо-юнацьких спортивних школах, розвитку резервного спорту, піднесення авторитету України у світовому спортивному співтоваристві тощо.

Висновки

Отже, проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що формування сучасного українського суспільства вимагає дотримання та підвищення стандартів життя населення, що сприяє досягненню ряду позитивних соціально-економічних перетворень в регіоні та державі. Підприємства сфери послуг, до яких відносять рекреаційні комплекси по сукупних результатах своєї діяльності здатні сприяти досягненню таких перетворень, але значимість їх в дійсний час оцінена не належним чином. Про це свідчить низький рівень пропагування змістовного дозвілля та рекреаційної свідомості серед населення, недосконала нормативно-правова та методологічна база, ускладненість доступу до окремих рекреаційних послуг, незадовільна забезпеченість регіональних територій осередками рекреаційної діяльності та ін. Потреба сучасного регіону в рекреаційних комплексах повинна бути підтримана розумінням їх ролі в

активізації ділової активності, в створенні позитивного іміджу регіону, як джерела позитивних соціально-економічних перетворень.

Література:

1. Герасимчук З.В., Глядіна М.В. Регіональна політика розвитку рекреаційної сфери: механізм формування та реалізації: монографія. – Луцьк: Надстир'я, 2006. – 164 с.
2. Декларація про регіоналізм у Європі: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://aer.eu/launch-of-the-european-platform-of-regional-and-local-actors-for-development-cooperation/>
3. «Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-p#Text>
4. Мармуль Л.О. Організаційно-економічний механізм функціонування туристично-рекреаційних підприємств: Монографія / Л.О. Мармуль, О.А. Сарапіна. – К.: ННЦ ІАЕ, 2006. – 182 с.
5. Прохорова М. С. Елементи функціонального перетину терміну рекреація. URL: http://www.rusnauka.com/3_ANRR_2009/
6. Офіційний сайт Державного управління статистики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>
7. Офіційний сайт під керівництвом United Nations Development Programme: Доповіді щодо всесвітнього розвитку (Human development reports). Статистична інформація: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en>
8. John Tribe. Economics of recreation, leisure and tourism. Third edition. Elsevier, 2004. – 445 p.
9. Recreation, Tourism, and Rural Well-Being/ERR-7 Economic Research Service/USD. Social impact of recreation: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://docplayer.net/340170-Recreation-tourism-and-rural-well-being.html>

References

1. Herasymchuk Z.V., Hliadina M.V. Regionalna polityka rozvytku rekreatsiinoi sfery: mekhanizm formuvannia ta realizatsii: monohrafiia. – Lutsk: Nadstyria, 2006. – 164 s.
2. Deklaratsiia pro rehionalizm u Yevropi: [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://aer.eu/launch-of-the-european-platform-of-regional-and-local-actors-for-development-cooperation/>
3. «Derzhavna tsilova sotsialna prohrama rozvytku fizychnoi kultury i sportu na period do 2020 roku» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-p#Text>
4. Marmul L.O. Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizm funktsionuvannia turystychno-rekreatsiinykh pidpriemstv: Monohrafiia / L.O. Marmul, O.A. Sarapina. – K.: NNTs IAE, 2006. – 182 s.
5. Prokhorova M. S. Elementy funktsionalnogo peretynu terminu rekreatsiia. URL: http://www.rusnauka.com/3_ANRR_2009/
6. Ofitsiyni sait Derzhavnoho upravlinnia statystyky Ukrainy: [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ukrstat.gov.ua/>
7. Ofitsiyni sait pid kerivnytstvom United Nations Development Programme: Dopovidi shchodo vsesvitnoho rozvytku (Human development reports). Statystychna informatsiia:

[Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://hdr.undp.org/en>

8. John Tribe. Economics of recreation, leisure and tourism. Third edition. Elsevier, 2004. – 445 p.

9. Recreation, Tourism, and Rural Well-Being/ERR-7 Economic Research Service/USD. Social impact of recreation: [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://docplayer.net/340170-Recreation-tourism-and-rural-well-being.html>

Abstract. *The article reveals the ideas of recreation development and the process of providing recreational services. In the field of services, there are a number of problems and imbalances in the development of the recreational industry, associated with a significant number of unorganized vacationers in recreational flows, as well as the characteristic low quality of recreational services. The modern scientific definition of the concept of "recreation" and its place in the field of services is studied. Recreational activities involve changing the main activities of people to restore their physical strength and mental, intellectual and creative capabilities.*

It is determined that the level of quality of service depends on the growth of the economy, welfare, employment. Recreation needs are an integral part of the system of social needs and develop according to general laws. As a result, the recreational sector, which produces services related to relocation, treatment and recreation, according to experts, is becoming the engine of national and world economies in this century. The priority of the development of the recreational sphere and its proper financial support from the state and local authorities contribute to the full comprehensive service and provision of quality recreational services to vacationers. The success of the development of recreation and the process of providing recreational services as a sphere of economic activity is determined in three main areas: economic, social and environmental. The implementation of foreign experience into the Ukrainian reality can turn local authorities into a guarantor of sustainable development of territories through the use of available recreational resources. The recreational sphere naturally and harmoniously combines all the possibilities of global and national development of man and society on the basis of existing local resources.

Since then, it has been carried out until it has allowed the creation of new patterns, and the formation of the current Ukrainian suspension in the field of socialization until the adoption and adjustment of the standards of the life of the population, has reached a number of positive social and economic developments in the regional changes. Enterprises of the sphere of services, before those who carry out recreational complexes on the basis of the results of their performance of building receptions, to reach such re-creation, but the significance of them in the current hour is not assessed by a proper rank. About the price of the low level of propaganda of the zesty dose and the recreational awareness of the population, the regulatory and legal and methodological base is lacking, the accessibility is accelerated to the level of recreational services, the lack of adequate regards for the winter The demand of the region in recreational complexes is to blame for the fact that the minds are responsible for their role in activating business activity, in the development of a positive image for the region, as there were positive social and economical changes.

Key words: *sphere of services, recreation, economic activity, development.*

Стаття відправлена: 29.12.2020 р.

© Карлова О.А.